

ՀՏԴ 173Հոգեբանություն**Անի ԱՎԱԳՅԱՆ**

*Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ հոգեբանության ամբիոնի դասախոս,
 հոգեբանական գիտությունների թեկնածու
 ք. Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն
 E-mail: animavagyan@yahoo.com*

Կարինե ՀԱԿՈԲՅԱՆ

*Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ կրթության հոգեբանության և սոցիոլոգիայի
 ֆակուլտետի մագիստրատուրայի երկրորդ կուրսի ուսանողուհի
 ք. Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն
 E-mail: karinka1998.hakobyan@mail.ru*

ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ ԿՈՆՖԼԻԿՏԱՅԻՆ ՎԱՐՔԻ ԵՎ ԱՐԺԵՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՀԱՄԱՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հոդվածում հեղինակներն անդրադառնում են ամուսինների կոնֆլիկտային վարքի և նրանց արժեհամակարգի փոխկապակցվածության հիմնախնդրին: Իրականացված փորձարարական հետազոտության արդյունքում նրանք հանգում են այն եզրակացության, որ կանանց շրջանում կոնֆլիկտային վարքի ավելի շատ հանդիպող ձևը կոնֆլիկտային իրավիճակներից խուսափումն է, իսկ տղամարդկանց մոտ՝ համագործակցությունը և փոխզիջումը: Պարզվել է նաև, որ ամուսինների շրջանում կոնֆլիկտային վարքի հակվածության վրա ավելի շատ ազդեցություն ունեն հետևյալ արժեքները՝ սերը, դաստիարակությունը, կամքի ուժը, ինքնատիրապետումը, հանդուրժողականությունը, ընտանեկան ուրախ կյանքը, այսինքն, կարող ենք ասել, որ ամուսինների կոնֆլիկտային վարքի հիմքում ընկած են նաև նրանց արժեհամակարգի առանձնահատկությունները: **Բանալի բառեր՝ արժեհամակարգ, կոնֆլիկտային վարք, տերմինալ արժեքներ, գործիքային արժեքներ, կամքի ուժ, հանդուրժողականություն:**

А.Авагян, К.Акопян

**ВЗАИМОСВЯЗЬ КОНФЛИКТНОГО ПОВЕДЕНИЯ И
 СИСТЕМЫ ЦЕННОСТЕЙ СУПРУГОВ**

В статье авторы обращаются к проблеме конфликтного поведения супругов и взаимосвязи их ценностей. Экспериментальные исследования показали, что наиболее распространенной формой конфликтного поведения у женщин является избегание конфликтных ситуаций, а у мужчин сотрудничество и компромисс. Выяснилось, что следующие ценности, любовь, воспитание, сила воли, самообладание, толерантность, счастливая семейная жизнь, имеют большое влияние на склонность к конфликтному поведению супругов. То есть можно сказать, что конфликтное поведение супругов основано на особенностях их системы ценностей.

Ключевые слова: *система ценностей, конфликтное поведение, терминальные ценности, инструментальные ценности, сила воли, толерантность.*

A. Avagyan, K. Hakobyan

THE CORRELATION BETWEEN THE CONFLICTING BEHAVIOR AND THE VALUE SYSTEM OF THE SPOUSES

In this article, the authors address the issue of spouses' conflicting behavior and the interconnectedness of their values. Experimental research has shown, that the most common form of conflict behavior among women is avoidance of conflict situations, and among men, cooperation and compromise. It was also found, that the following values have a greater influence on the tendency of conflicting behaviors among spouses. love, upbringing, willpower, self-control, tolerance, happy family life. We can say, that the conflicting behavior of spouses is based on the peculiarities of their value system.

Key words: *value system, conflict behavior, terminal values, instrumental values, willpower, tolerance.*

Հայտնի է, որ ամուսինների փոխհարաբերություններում իրենց մեծ տեղն ունեն կոնֆլիկտային իրավիճակները, որոնք հասարակական-քաղաքական և սոցիալ-տնտեսական բարդ իրավիճակներում առավել ցայտուն դրսևորումներ են ստանում: Կոնֆլիկտային իրավիճակների դրսևորման վրա ազդող գործոն կարող է հանդիսանալ նաև ամուսինների արժեքային համակարգը: Կոնֆլիկտների առաջացման պատճառները տարբեր են, տարբեր են նաև դրանց լուծման ուղիները՝ պայմանավորված ամուսինների ինտելեկտուալ և կրթական մակարդակով, պատկերացումներով, մտածելակերպի առանձնահատկություններով, արժեքային համակարգի յուրահատկություններով և այլն:

Ամուսնական կոնֆլիկտների վերաբերյալ ուսումնասիրություններ իրականացվել են մի շարք գիտնականների կողմից, որոնց աշխատանքներում սկսել է ձևավորվել կոնֆլիկտի հիմնախնդիրը: Կարելի է նշել այնպիսի հետազոտողների, ինչպիսիք են Յու.Ա. Եվգաֆարովան, ով ամուսնական կոնֆլիկտները համարում է փոխադարձ բացասական հարաբերություններ, որոնք առաջանում են, երբ բախվում են ամուսինների հակասական դիրքորոշումները, նպատակները, հայացքները, իդեալները, գաղափարները

կոնկրետ առարկայի կամ իրավիճակի վերաբերյալ¹, և Վ.Ա. Միսենկոն, ով ամուսնական կոնֆլիկտները նկարագրում է որպես շահերի, կարիքների, հայացքների, գաղափարների բախում²:

Արժեհամակարգի վերաբերյալ տեսական մոտեցումներ են առաջարկել Մ.Ռոկիչը, ով իր տեսության մեջ նշում է, որ արժեքները «հաստատ համոզմունք են, որ գործողության որոշակի եղանակ կամ կյանքի որոշակի նպատակներ առավել նախընտրելի են անհատի և հասարակության համար, քան գործունեության այլ ձևերը կամ այլ վերջնական նպատակները» (Ռոկիչ, 1969): Շ. Շվարցի և Վ. Բիլսկու տեսության մեջ դիտարկվում են արժեքների միջև դինամիկ հարաբերությունները: Նրանց կարծիքով, բոլոր մոտիվացիոն տիպերը և հետևաբար, անձի արժեքները կարող են լինել համատեղելի կամ հակասական հարաբերությունների մեջ: Հենց այս հարաբերություններն են կազմում անհատի կամ խմբի արժեքային կառուցվածքը³:

Արժեհամակարգը դինամիկ համակարգ է, որը ձևավորվում է դաստիարակության սոցիալականացման ողջ ժամանակահատվածում՝ առաջատար դեր խաղալով որոշումների կայացման գործընթացում՝ թույլ տալով որոշել, թե ինչն է էական և կարևոր մարդու համար ընտանեկան կյանքում:

Ի. Կրապիվկան գտնում է, որ «ընտանիքի արժեքային կողմնորոշումների համակարգը կայուն չէ նրա ողջ կյանքի ցիկլի ընթացքում: Ընտանեկան ընդհանուր արժեքները միշտ չէ, որ ներառում են ամուսիններից յուրաքանչյուրի արժեքային կողմնորոշումները: Ընտանիքում անհատների արժեքային կողմնորոշումների շրջանակը կարող է ավելի լայն լինել, քան ամբողջ ընտանիքինը: Որքան լայն է ամուսնության անհատական արժեքների շրջանակը, այնքան ավելի շատ է փոխըմբռնումը միմյանց միջև»⁴:

Մեր կարծիքով, ամուսինների կոնֆլիկտային վարքի հաղթահարման գործում կարևոր դեր կարող է ունենալ անձնավորության արժեհամակարգը, կոնֆլիկտային հարաբերությունների կարգավորման գործում արժեհամակարգի դերի և նշանակության նրբերանգների բացահայտումը:

Հետազոտության նպատակն է ուսումնասիրել ամուսնական զույգերի արժեքային համակարգի և կոնֆլիկտային վարքի դրսևորման ձևերի համահարաբերակցությունը:

¹ *Евграфова Ю.А., Влияние социально-экономических условий на формирование супружеских конфликтов // Омский научный вестник. 2007. №6 (62). С 123-126.*

² *Сысенко А.В., Супружеские конфликты. М.: Финансы и статистика. 2008. 342 с.*

³ *Психология ценностей : учебное пособие / Ж. В. Горькая. – Самара : Изд-во «Самарский университет», 2014. – 92 с.*

⁴ *Теория и практика общественного развития (2010, № 4)- Крапивка Ирина Анатольевна- ценностные ориентации в семейной жизни-ст.51-54.*

Վերոհիշյալ նպատակի իրականացման համար մեր կողմից առաջ են քաշվել հետևյալ խնդիրները.

1. վերլուծել հիմնախնդրի վերաբերյալ հոգեբանական գիտական գրականության մեջ առկա հիմնական տեսական մոտեցումներն ու հայեցակետերը,

2. կատարել ընտանիքի, ընտանեկան կոնֆլիկտների վերաբերյալ տեսամեթոդական վերլուծություն,

3. փորձարարական հետազոտությամբ պարզել ամուսինների կոնֆլիկտային վարքի դրսևորման ձևերի և արժեհամակարգի համահարաբերակցությունը:

Հետազոտության հիմքում ընկած են՝ Մ. Ռոկիչի «Մարդկային արժեքների բնույթի» տեսությունը, Շ.Շվարցի և Ու.Բիլսկու «Համընդհանուր բովանդակության և արժեքների կառուցվածքի» տեսությունը, Ա.Անցուպովի և Ա.Շիպիլովի՝ հոգեբանության մեջ կոնֆլիկտի ուսումնասիրության հայեցակարգերը:

Ամուսինների կոնֆլիկտային վարքի և արժեհամակարգի համահարաբերակցության ուսումնասիրման նպատակով մեր կողմից իրականացվել է փորձարարական հետազոտություն:

Հետազոտության ընտրակազմում ընդգրկվել են 22 ամուսնական զույգեր, ընդհանուր առմամբ՝ 44 հետազոտվող, որոնք ունեն 3-15 տարվա համատեղ ամուսնական կյանքի փորձ:

Հետազոտության նպատակին և խնդիրներին համապատասխան կիրառվել են դիտման, հարցազրույցի և թեստավորման մեթոդները:

Օգտագործված մեթոդների և մեթոդիկաների ընտրությունը պայմանավորվել է ընտրված մեթոդոլոգիական հիմքերով և ուսումնասիրության առարկայով: Մեթոդներն ու մեթոդիկաներն ընտրելիս հաշվի են առնվել հետևյալ չափանիշները. մեթոդների համարժեքությունը (վալիդությունը) մեր ուսումնասիրության խնդիրներին, համապատասխանությունը՝ հետազոտության տրամաբանական կառուցվածքին, միասնականությունը՝ մեթոդոլոգիական նույն համակարգում ընտրված մյուս մեթոդների հետ: Հետազոտության ընթացքում օգտագործվել են հետևյալ ստանդարտացված մեթոդիկաները.

Ա. Ռոկիչի «Արժեքային կողմնորոշումներ» մեթոդիկան, անձնավորության արժեքային կողմնորոշումների բացահայտման նպատակով¹:

Ա. Թոմասի «Կոնֆլիկտային վարքի հակվածության ախտորոշման» մեթոդիկան, կոնֆլիկտային վարքի հակվածության ախտորոշման նպատակով²:

¹ Психологические тесты для профессионалов/ авт. Сост Н.Ф. Гребень. – Минск: Соврем. Шк., 2007. – 496с.

² Рогов Е.И., Настольная книга практического психолога.М.: Владос, 2001.С.63-66.

Հետազոտությունն իրականացվել է հետևյալ փուլերով.

1-ին փուլում իրականացվել է առարկայի և օբյեկտի ընտրություն, խնդիրների որոշակիացում, հետազոտության իրականացման համար մեթոդների և մեթոդիկանների ընտրություն,

2-րդ փուլում իրականացվել է գույգերի կոնֆլիկտային վարքի հակվածության ախտորոշում, արժեքային կողմնորոշման և կոնֆլիկտային իրավիճակներում ամուսինների փոխազդեցության բնութագրերի ուսումնասիրում,

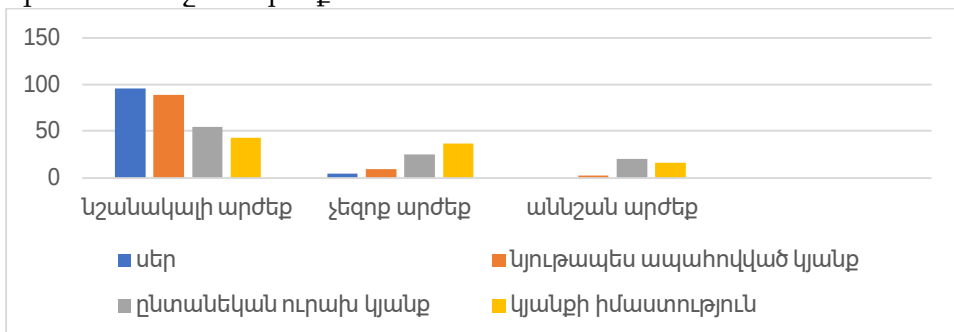
3-րդ փուլում կատարվել է արդյունքների մաթեմատիկական-վիճակագրական մշակում և ստացված տվյալների որակական վերլուծություն:

Արդյունքների մաթեմատիկական վիճակագրական մշակման արդյունքում Ռոկիչի «Արժեքային կողմնորոշումներ» մեթոդիկայի կիրառման արդյունքում պարզ դարձավ, որ մեր հետազոտվողների 95,4%-ի մոտ տերմինալ արժեքներից առաջնային կարևորագույն արժեք է համարվում սերը, այսինքն՝ հոգևոր և ֆիզիկական մտերմությունը սիրելիի հետ, իսկ 4,5%-ի մոտ այն համարվում է չեզոք արժեք:

Մյուս կարևորագույն արժեքը համարվում է ֆիզիկական և մտավոր առողջությունը, նյութական խնդիրների բացակայությունը, այսինքն՝ նյութապես ապահովված կյանքը, մեր հետազոտվողների 88,6%-ի մոտ այն նշանակալի արժեք է, 9,09%-ի մոտ՝ չեզոք արժեք, իսկ 2,2%-ի մոտ՝ աննշան արժեք:

Ընտանիքը մարդու համար առաջին հերթին տուն է իր հասկացողությամբ, երբ այն լի է հարազատներով ու սիրելիներով, որտեղ կարող ես մխիթարություն և աջակցություն գտնել, որտեղ բոլորը սիրում են քեզ և հոգ են տանում քո մասին: Այս ամենից ելնելով մեր հետազոտվողների մոտ մյուս կարևորագույն արժեքը ընտանեկան ուրախ կյանքն է, այն 54,5%-ի մոտ կազմում է նշանակալի արժեք, 25%-ի համար՝ չեզոք արժեք, իսկ 20,4%-ի համար՝ աննշան արժեք:

Կյանքի իմաստությունը՝ դատողությունների հասունությունն ու ողջախոհությունը, որոնք ձեռք են բերվել կյանքի ընթացքում, հետազոտվողների 43,1%-ի մոտ նշանակալի արժեք են համարվում, 36,3%-ի մոտ՝ չեզոք արժեք, իսկ 15,9%-ի մոտ՝ աննշան արժեք:

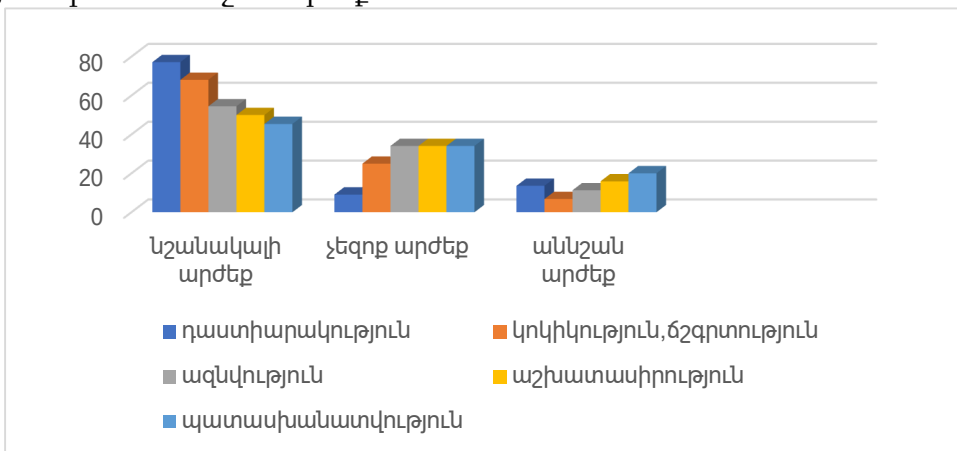

Գծապատկեր 1. Ռոկիչի «արժեքային կողմնորոշումներ» մեթոդիկայի տերմինալ նշանակալի արժեքներ

Մշակված արդյունքների մյուս խումբը Ռոկիչի «արժեքային կողմնորոշումներ» մեթոդիկայի գործիքային արժեքներն են, որոնց վերլուծությունից պարզ դարձավ, որ մեր հետազոտվողների մոտ առաջնային արժեք է համարվում դաստիարակությունը՝ լավ վերաբերմունքը, ընդունված նորմերին համապատասխան գործելու ունակությունը, որը հետազոտվողների 77,2%-ի մոտ նշանակալի և առաջնային արժեք է համարվում, 9,09%-ի մոտ՝ չեզոք արժեք, իսկ 13,6%-ի մոտ՝ աննշան արժեք:

Կոկիկությունը, ճշգրտությունը, այսինքն՝ մաքրությունը, իրերը լավ պահելու ունակությունը, գործերի կատարման մեջ հստակությունը 68,1%-ի մոտ նշանակալի արժեք է, 25%-ի մոտ՝ չեզոք, իսկ 6,8%-ի մոտ՝ աննշան արժեք, իսկ ազնվությունը՝ ճշմարտացիությունը և անկեղծությունը, հետազոտվողների 54,5%-ի մոտ նշանակալի արժեք է, 34,09%-ի մոտ՝ չեզոք արժեք, իսկ 11,3%-ի մոտ՝ աննշան արժեք:

Գործիքային արժեքներում մեր հետազոտվողների մոտ առաջնային արժեքներ են համարվում նաև աշխատասիրությունը՝ 50%-ի մոտ նշանակալի արժեքով, 34,09%-ի մոտ՝ չեզոք, իսկ 15,9%-ի մոտ՝ աննշան արժեք, և պատասխանատվությունը՝ պարտքի զգացումը, սեփական խոսքը պահելու կարողությունը, որը 45,4%-ի մոտ նշանակալի արժեք է, 34,09%-ի մոտ՝ չեզոք, 20,04%-ի մոտ՝ աննշան արժեք:

Գծապատկեր 2. Ռոկիչի «արժեքային կողմնորոշումներ» մեթոդիկայի գործիքային նշանակալի արժեքներ

Այսպիսով, վերլուծելով Ռոկիչի «արժեքային կողմնորոշումներ» մեթոդիկայի արդյունքները, կարող ենք ասել, որ մեր հետազոտվողների կյանքում կարևոր և առաջնային արժեքներ են սերը, ընտանեկան ուրախ կյանքը, կյանքի իմաստությունը, նյութապես ապահովված կյանքը, որոնց պահպանման համար կարևոր է առողջությունը:

Թումասի «կոնֆլիկտային վարքի հակվածության ախտորոշման» մեթոդիկայի վերլուծության արդյունքում պարզ է դարձել, որ կոնֆլիկտային իրավիճակներում, վարքի ավելի շատ դրսևորվող ձևը կոնֆլիկտային իրավիճակներից խուսափումն է, որը կին հետազոտվողների մոտ կազմում է 30,6%-ը, իսկ տղամարդկանց շրջանում խուսափումը կազմում է 27%: Խուսափումը կոնֆլիկտից նվազագույն գնով դուրս գալու փորձ է: Այն տարբերվում է կոնֆլիկտի ժամանակ վարքագծի նմանատիպ ռազմավարությունից նրանով, որ հակառակորդն անցնում է դրան՝ ակտիվ ռազմավարությունների միջոցով իր շահերն իրացնելու անհաջող փորձերից հետո: Իրականում խոսակցությունը ոչ թե լուծելու, այլ հակամարտության թուլացման մասին է:

Մյուս դրսևորվող վարքի ձևը զիջողականությունն է, որը դրսևորվում է կին հետազոտվողների 29,6%-ի մոտ, սակայն տղամարդկանց մոտ այս ցուցանիշը այդքան էլ բարձր տեղում չի գտնվում: Այն դրսևորվում է տղամարդկանց 24,8%-ի մոտ: Զիջողականությունը դիտվում է որպես կոնֆլիկտից հարկադիր կամ կամավոր հրաժարում և սեփական դիրքերի հանձնում: Տարբեր դրդապատճառներ հակառակորդին ստիպում են որդեգրել նման ռազմավարություն՝ սեփական սխալի գիտակցումը, հակադիր կողմի հետ լավ հարաբերություններ պահպանելու անհրաժեշտությունը, նրանից ուժեղ կախվածությունը: Բացի այդ, կոնֆլիկտից դուրս գալու նման ելքը պայմանավորված է պայքարի ընթացքում ստացված զգալի վնասով, էլ ավելի լուրջ բացասական հետևանքների սպառնալիքով, այլ արդյունքի հնարավորությունների բացակայությամբ և երրորդ կողմի ճնշումներով:

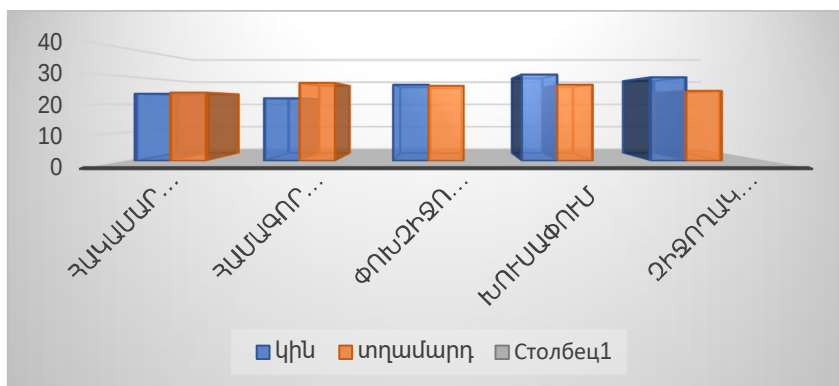
Փոխզիջումը կայանում է նրանում, որ հակառակորդները ցանկանում են ավարտել հակամարտությունը մասնակի զիջումներով: Այն բնութագրվում է նախկինում առաջադրված որոշ պահանջների մերժմամբ, մյուս կողմի պահանջները մասամբ հիմնավորված ճանաչելու և ներելու պատրաստակամությամբ: Այս ցուցանիշը կին հետազոտվողների 27%-ի մոտ է դրսևորվում, իսկ տղամարդկանց շրջանում՝ 26,6%-ի մոտ: Փոխզիջումն արդյունավետ է հետևյալ դեպքերում. զույգերից մեկը հասկանում է, որ ինքն ու դիմացինը հավասար հնարավորություններ ունեն: Այսօր փոխզիջումը հակամարտությունների դադարեցման ամենատարածված ռազմավարությունն է:

Դրսևորվող վարքի հաջորդ ձևը հակամարտությունն է, որը դրսևորվում է կին հետազոտվողների 23,8%-ի մոտ, իսկ տղամարդկանց շրջանում՝ 24,2%-ի մոտ: Հակամարտությունը կայանում է նրանում, որ մյուս կողմին նախընտրելի լուծում պարտադրվի:

Համագործակցությունը կին հետազոտվողների մոտ ամենաքիչ դրսևորվող ձևն է կոնֆլիկտներում, այն դրսևորվում է կին հետազոտվողների 22,2%-ի մոտ, իսկ տղամարդկանց շրջանում՝ 27,6%-ի մոտ, այսինքն՝ կարող ենք ասել, որ

տղամարդկանց մոտ կոնֆլիկտներում համագործակցությունը ավելի շատ է դրսևորվում: Համագործակցությունը համարվում է հակամարտությունների դեմ պայքարի ամենաարդյունավետ ռազմավարությունը: Այն ենթադրում է, որ հակառակորդները կենտրոնացած են խնդրի կառուցողական քննարկման վրա՝ մյուս կողմին դիտարկելով ոչ թե որպես հակառակորդ, այլ որպես լուծում փնտրող դաշնակից:

Փաստորեն, կանանց շրջանում կոնֆլիկտային վարքի ավելի շատ հանդիպող ձևը խուսափումն է կոնֆլիկտային իրավիճակներից, իսկ տղամարդկանց մոտ համագործակցությունը և փոխզիջումը:

Գծապատկեր 3. Կ.Թումասի «կոնֆլիկտային վարքի հակվածություն» մեթոդիկայի կոնֆլիկտային վարքի դրևորման ձևերը

Կորելացիոն վերլուծությունը մեզ թույլ տվեց հասկանալ, թե անձնավորության արժեհամակարգը ինչքանով է փոխկապակցված նրա կոնֆլիկտային վարքի հետ: Նշենք, որ ներկայացված բոլոր կորելացիոն ցուցիչներում տվյալ խմբի համար $p < 0,05$:

Ստացվում է, որ կոնֆլիկտային իրավիճակներում անձի համարձակությունը առաջատար է, և հակամարտության մեջ մտնելու առումով պետք է համարձակ լինել սեփական կարծիքը պաշտպանելու համար: Պատահական չէ, որ, հոտագոտվողների մոտ հակամարտությունը գործիքային արժեքներից՝ համարձակության ($r=0,336$) հետ համահարաբերակցային դրական միջին կապի մեջ է:

Մյուս կոնֆլիկտային վարքի ձևը համագործակցությունն է, որը տերմինալ արժեքներից հետաքրքիր աշխատանքի ($r=0,295$), բնության և արվեստի գեղեցկության ($r=0,268$), լավ և հավատարիմ ընկերներ ունենալու ($r=0,250$) հետ համահարաբերակցային դրական թույլ կապի մեջ է, իսկ նյութական խնդիրների բացակայության ($r=-0,299$) հետ այն ունի համահարաբերակցային բացասական թույլ կապ: Ստացվում է, որ համագործակցությունը՝ իբրև վարքի ձև, անձի մոտ ձևավորվում և կայուն դրսևորում է ստանում այն դեպքում, երբ առկա է

հետաքրքիր աշխատանքը, անձը գնահատում է իրեն շրջապատող գեղեցիկն ու դրականը և շրջապատված է լավ ու հավատարիմ ընկերներով, իսկ նյութական խնդիրների բացակայության հետ դրսևորված բացասական կապը խոտում է այն մասին, որ որքան շատ են նյութական խնդիրները, այնքան անձնավորության համար ավելի բարդ է շրջապատի հետ համագործակցության դրական եզրեր գտնել: Սա կարող է պայմանավորվել նաև նրանով, որ անձը նյութական ապահովվածության մակարդակը հաճախ դիտում է որպես շրջապատում ինքնադրսևորվելու, իրեն ավելի վստահ ու ապահով զգալու կարևոր գործոն, իսկ դրա բացակայության պայմաններում համագործակցության հնարավորությունները փոքրանում են:

Կոնֆլիկտային իրավիճակներում համագործակցելու համար պետք է ունենալ կամքի ուժ ($r=0,353$), դաստիարակություն ($r=0,338$), լավ վերաբերմունք, ընդունված նորմերին գործելու ունակություն: Պատահական չէ, որ այս գործիքային արժեքները համագործակցության հետ համահարաբերցային դրական միջին կապի մեջ են, իսկ ռացիոնալիզմի ($r=0,209$), առողջ և տրամաբանական մտածողության, մտածված ռացիոնալ որոշումներ կայացնելու կարողության հետ՝ համահարաբերակցային դրական թույլ կապի մեջ: Ինչպես երևում է ստացված արդյունքներից, համագործակցելու կարողությունը՝ իբրև անձի վարքային դրսևորում, կախված է մի շարք կարևոր գործոններից:

Փոխզիջումը արժեքներից զարգացման ($r=0,274$), հաճույքների ($r=0,249$) և ազատության ($r=0,240$) հետ համահարաբերակցային դրական թույլ կապի մեջ է: Փոխզիջումը երկու գործընկերների միջև պայմանավորվածություն է, համաձայնություն, որը միավորում է երկու կողմերի ցանկություններն ու կարիքները: Փոխզիջումը համահարաբերակցային դրական միջին ($r=0,320$) կապի մեջ է գիտելիքի հետ: Ստացվում է, որ որքան շատ են խնդրի վերաբերյալ անձնավորության գիտելիքները, այնքան ավելի մեծ է տվյալ հարցի շուրջ փոխզիջման հասնելու հնարավորությունը: Մի կողմից՝ անձնավորությունն իր գիտելիքներն օգտագործում է փոխզիջման հասնելու համար, մյուս կողմից՝ խնդրի վերաբերյալ հարուստ գիտելիքներով զինված անձը շրջապատի աչքում փորձագետի կարգավիճակ է ստանում, որի կարծիքի հետ դժվար է չհամաձայնել:

Յուրաքանչյուր անձ ձգտում է զուգընկերոջ հետ անկեղծ և կայուն հարաբերությունների: Եթե ընտանիքում սեր կա, կոնֆլիկտներից խուսափումն ավելի հեշտությամբ է ստացվում: Խուսափումը սիրո հետ համահարաբերակցային դրական միջին կապի մեջ է ($r=0,459$): Խուսափումը փոխկապակցված է նաև ընտանեկան ուրախ կյանքի հետ ($r=0,442$), այսինքն՝ պետք է հնարավորինս զերծ մնալ կոնֆլիկտներից, լինել փոխզիջող միմյանց նկատմամբ, ուրախ ընտանեկան առողջ մթնոլորտ ունենալու համար:

Այսպիսով, կարող ենք ասել, որ կոնֆլիկտային իրավիճակներում վարքի ձևերը, համահարաբերակցային դրական միջին ուժգնության կապերի մեջ են մի քանի արժեքների հետ, դրանք են՝ սերը, դաստիարակությունը, ընտանեկան ուրախ կյանքը, կամքի ուժը, ինքնատիրապետումը, հանդուրժողականությունը:

Կ. Թումասի «կոնֆլիկտային վարքի հակվածության ախտորոշման» մեթոդիկայի կորելացիոն վերլուծության արդյունքում պարզ դարձավ, որ համագործակցությունը փոխզիջման ($r=-0,280$), և խուսափման ($r=-0,260$) հետ համահարաբերակցային բացասական թույլ կապի մեջ է, իսկ զիջողականության ($r=-0,369$) հետ՝ համահարաբերակցային բացասական միջին կապի մեջ, ինչը շատ բնական է, քանի որ կոնֆլիկտային իրավիճակների ակտիվ փուլում անձնավորությունը չի կարող զիջողականություն կամ խուսափողականություն դրսևորել:

Համագործակցությունը խուսափման ($r=0,317$) հետ համահարաբերակցային դրական միջին կապի մեջ է, իսկ զիջողականության ($r=0,268$) հետ՝ համահարաբերակցային դրական թույլ կապի մեջ, այսինքն, եթե անձնավորությունը կոնֆլիկտային իրավիճակներից խուսափող է և զիջող, ուրեմն կոնֆլիկտային իրավիճակներում համագործակցությունը ավելի հեշտ է իրականանում: Համագործակցությունը հակամարտության ($r=-0,367$) հետ՝ համահարաբերակցային բացասական միջին կապի մեջ է:

Խուսափումը հակամարտության ($r=-0,260$) հետ համահարաբերակցային բացասական թույլ կապի մեջ է, իսկ համագործակցության ($r=0,317$) հետ համահարաբերակցային դրական միջին կապի մեջ:

Ամփոփելով հետազոտության տեսական և փորձարարական վերլուծության արդյունքները՝ կարող ենք եզրակացնել, որ կանանց շրջանում կոնֆլիկտային վարքի ավելի շատ հանդիպող ձևը խուսափումն է կոնֆլիկտային իրավիճակներից, իսկ տղամարդկանց մոտ՝ համագործակցությունը և փոխզիջումը:

Ամուսինների շրջանում կոնֆլիկտային վարքի հակվածության վրա ավելի շատ ազդեցություն ունեն հետևյալ արժեքները՝ սերը, դաստիարակությունը, կամքի ուժը, ինքնատիրապետումը, հանդուրժողականությունը, ընտանեկան ուրախ կյանքը, այսինքն, կարող ենք ասել, որ ամուսինների կոնֆլիկտային վարքի հիմքում ընկած են նաև նրանց արժեհամակարգի առանձնահատկությունները:

Գրականություն

1. **Евграфова Ю.А.**, Влияние социально-экономических условий на формирование супружеских конфликтов // Омский научный вестник. 2007. №6 (62). С 123-126.
2. Психология ценностей : учебное пособие / Ж. В. Горькая. – Самара : Изд-во «Самарский университет», 2014. – 92 с.
3. Психологические тесты для профессионалов/ авт. Сост Н.Ф. Гребень. – Минск: Современ. Шк., 2007. – 496с.
4. **Рогов Е.И.**, Настольная книга практического психолога.М.: Владос, 2001.С.63-66.
5. **Сысенко А.В.**, Супружеские конфликты. М.: Финансы и статистика. 2008. 342 с.
6. Теория и практика общественного развития (2010, № 4)-
Крапивка Ирина Анатольевна- ценностные ориентации в семейной жизни - ст. 51-54.

Հոդվածը տպագրության է երաշխավորել խմբագրական խորհրդի անդամ, Խ.Գ.Թ. Վ.Բ.Յարամիշյանը: